

Л.І. Макарова, О.Г. Паркулаб, О.П. Цюняк

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ У
ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ЗАКЛАДАХ**

для студентів ОКР «Магістр» зі спеціальності
«Початкова освіта» (спеціалізація-практична психологія)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА»
ПЕДАГОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ

Л.І. Макарова, О.Г. Паркулаб, О.П. Цюняк

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ У
ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ЗАКЛАДАХ**
для студентів ОКР «Магістр» зі спеціальності
«Початкова освіта» (спеціалізація – практична психологія)

Івано – Франківськ
СІМІК
2016

УДК 371.3:371.385.7
ББК 74.202.665
М 15

*Рекомендовано до друку вченою радою Педагогічного
інституту ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»
(протокол № 5 від 10.02.2016 року)*

Рецензенти:

М.С. Копчук-Кашецька, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії та методики початкової освіти ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені В. Стефаника»

С.Д. Литвин-Кіндратюк, кандидат психологічних наук, доцент кафедри вікової та педагогічної психології ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені В. Стефаника»

М15 Навчально-методичне забезпечення виробничої практики у загальноосвітніх закладах : методичні вказівки для студентів ОКР «Магістр» зі спеціальності «Початкова освіта (практична психологія)» / уклад. Л.І. Макарова, О.Г. Паркулаб, О.П. Цюняк. – Івано-Франківськ : В-цтво «СІМІК», 2016. – 60 с.

Авторами представлено методичні вказівки до організації та проведення виробничої практики студентів у загальноосвітніх закладах, що відповідають вимогам програми та призначені для підготовки фахівців зі спеціальності «Початкова освіта» за освітньо-кваліфікаційним рівнем «Магістр». Розкрито організаційно-методичні, змістові та технологічні аспекти виробничої практики як важливої складової навчально-виховного процесу, що передбачає застосування майбутніми педагогами науково-теоретичних знань та удосконалення практичних умінь та навичок.

Адресовано студентам вищих навчальних закладів, які здобувають освіту за спеціальностями «Психологія», «Соціальна педагогіка», «Початкова освіта».

УДК 371.3:371.385.7
ББК 74.202.665
М 15

© Л.І.Макарова, О.Г.Паркулаб, О.П.Цюняк, 2016
©ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені В.Стефаника», 2016

З М І С Т

Передмова	4
I. Програма виробничої практики магістрів у загальноосвітніх закладах	5
1.1. Мета та завдання виробничої практики	5
1.2. Організація та проведення практики	6
1.3. Обов'язки студента-практиканта	7
II. Зміст та напрями діяльності психолога освіти	8
III. Пріоритетні напрями та зміст роботи шкільної психологічної служби	15
IV. Методичні матеріали для студентів-практикантів	27
4.1. Орієнтована схема вивчення особистості учня та написання психолого-педагогічної характеристики на нього	27
4.2. Психолого-педагогічна характеристика класного колективу	30
4.3. Індивідуальна психологічна карта учня	36
4.4. Схема психологічного аналізу уроку	38
4.5. Методика проведення уроку-тренінгу	45
V. Вимоги до оформлення та захисту матеріалів практики	50
Додатки	53
Список використаних джерел	62

ПЕРЕДМОВА

Формування особистості людини триває все життя, втім період навчання у вищій школі відіграє особливу роль у цьому процесі. Саме в цей час у студента закладаються основи тих якостей спеціаліста, з якими він ввійде в нову для нього атмосферу діяльності, де відбуватиметься його подальший розвиток як особистості. Сучасна система вищої освіти України покликана створювати відповідні умови для підготовки компетентного фахівця, орієнтованого на постійний професійний розвиток, самовдосконалення, що забезпечить у подальшому високий рівень конкурентоспроможності, професійної мобільності, продуктивності професійної діяльності і, як наслідок, кар'єрне зростання та самореалізацію.

Однією із актуальних проблем сучасної освіти є професійна підготовка вчителя початкових класів, практичного психолога в закладах освіти, професійні вміння якого відповідали б актуальним потребам суспільства. А для цього в рамках процесу професійного становлення у ВНЗ майбутній фахівець повинен оволодіти цілою системою умінь для здійснення психодіагностичної, психокорекційної, консультативної, психотерапевтичної, тренінгової, психопрофілактичної роботи. Слід зазначити, що для ефективного здійснення навчально-виховного процесу в сучасній школі потрібно не тільки знати теоретичні основи формування особистості, розвитку колективу, закономірності функціонування пізнавальних процесів, але і виявити умови і специфіку цих процесів в галузі практичної психології. З цієї причини в підготовці майбутніх вчителів початкових класів, практичних психологів у закладах освіти важлива роль належить виробничій практиці студентів у загальноосвітніх закладах.

I. ПРОГРАМА ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ЗАКЛАДАХ

1.1 .Мета та завдання виробничої практики

Зміст виробничої практики студентів ОКР «Магістр» зі спеціальності «Початкова освіта» в загальноосвітніх закладах визначається програмою, а її терміни і порядок проведення – навчальним планом. *Основна мета* виробничої практики – підготувати майбутніх педагогів до цілісного виконання функцій вчителя початкових класів і практичного психолога в закладах освіти, до проведення систематичної навчально-виховної роботи з учнями; набуття професійних умінь і навичок для прийняття самостійних рішень під час навчальної та виховної роботи в сучасних умовах, формування потреби систематично поновлювати знання та творчо їх застосовувати у практичній діяльності.

Завдання виробничої практики в загальноосвітніх закладах:

- розвиток і вдосконалення магістрантами загальнопедагогічних умінь і навичок, набутих у період практики на V курсі;
- формування професійно-педагогічних умінь практичного психолога в закладах освіти;
- застосування та поглиблення теоретичних знань, отриманих у процесі навчання у ВНЗ з курсів педагогіки, психології; досягнення інтеграції знань з психолого-педагогічних й спеціальних дисциплін;
- формування творчого дослідницького підходу до психолого-педагогічної діяльності;
- формування громадської активності майбутнього вчителя;
- розвиток педагогічного мислення, професійно-творчих здібностей, інтересу до педагогічної діяльності;
- виховання прагнення до постійного професійного розвитку;
- забезпечення психологічної й практичної готовності майбутніх педагогів до роботи у школі.

1.2. Організація та проведення практики

Виробнича практика проводиться в усіх типах загальноосвітніх навчальних закладів міста, які відповідають вимогам програми. З базами практики інститут укладає договори на проведення виробничої практики.

Студентам, які здобувають освітньо-кваліфікаційний рівень магістра і навчаються в інституті за цільовим направленням, надається право проходити практику в одній із шкіл відповідного району за погодженням із районним управлінням освіти. Окремим студентам дозволяється проходити практику за місцем майбутнього працевлаштування при наявності підтвердження-відношення з обласного або міського управління освіти.

Бази практики в особі їх керівників разом із дирекцією інституту несуть відповідальність за організацію, якість і результати практики.

До керівництва виробничою практикою залучаються викладачі кафедр, які мають відповідну науково-педагогічну спеціальність. Основні форми роботи методистів зі студентами під час практики:

- а) індивідуальні – консультація, відвідування уроку, виховного чи позаурочного заходу, їх аналіз;
- групові – консультації й семінари, виробничі наради, педради.

Розподіл студентів здійснює інститутський керівник.

1.3. Обов'язки студента-практиканта

1. Розпочати і завершити практику у зазначений термін.
2. Перебувати на базі практики визначену кількість годин.
3. Якісно виконувати всі види робіт, передбачених програмою практики. Невиконання хоча б одного пункту програми є підставою для не атестації студента-практиканта.
4. Дотримуватися правил внутрішнього розпорядку бази практики, виконувати розпорядження адміністрації бази

практики та керівників практики, не порушувати норм поведінки та положень Кодексу психологів.

5. Спостерігати за роботою практичного психолога.
6. Здійснити педагогічний аналіз програм, підручників, обладнання і навчальних кабінетів. Ознайомитися з календарними і тематичними поурочними планами.
7. Провести залікові заняття з дисциплін спеціалізації «Практична психологія».
8. Організувати різноманітні додаткові заняття (індивідуальні та групові), консультації та співбесіди.
9. Проводити самостійні наукові (в т.ч. діагностичні) дослідження з метою психолого-педагогічного вивчення рівня розвитку колективу, міжособистісних стосунків учнів тощо.
10. Ефективно вирішувати педагогічні конфлікти, продумувати взаємодію з «важкими» учнями та їхніми батьками. Проводити з ними індивідуальну роботу.
11. Самостійно оцінювати результати навчання учнів з урахуванням вимог до кожного етапу уроку, висловлюватися про діяльність учнів та отримувати від них зворотний зв'язок з метою регулювання навчально-виховного процесу.
12. Виготовити 2-3 види нетрадиційної наочності (проекти унаочнення тем, уроків чи фрагментів), медіа-презентацій для учнів тощо
13. Практикувати різні форми спільної діяльності учнів та їх міжособистісного спілкування в класі з метою створення емоційно комфортного соціально-виховного середовища задля об'єднання учнів у колектив.
14. Брати участь у роботі методичних об'єднань школи, засідань педагогічної ради, класних батьківських зборів тощо.
15. Вчасно оформити документацію.
16. Захистити звіт по практиці.

II. ЗМІСТ ТА НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ ПСИХОЛОГА ОСВІТИ

Практична психологія – це галузь професійної діяльності, яка має на меті визначення психологічних особливостей життєвої ситуації та індивідуальності людини або групи, внесення позитивних змін у процес взаємодії між ними і профілактику небажаних форм поведінки для найповнішого розкриття сутнісних сил людини. Практична психологія є однією з форм людської духовної практики, спрямованою на оптимізацію індивідуального розвитку особистості та збереження її цілісності та унікальності.

Основні напрями діяльності психолога освіти

На сьогодні прийнято виділяти два основні напрями діяльності психологічної служби в системі освіти: актуальний і перспективний.

Актуальний напрям пов'язаний з розв'язуванням важливих щоденних питань, що виникають у навчально-виховному процесі школи, та проблем, пов'язаних із порушеннями в поведінці учнів, спілкуванні, інтелектуальному й особистісному розвитку.

Перспективний напрям зорієнтований на розвиток індивідуальності кожного суб'єкта освітнього процесу й передусім на формування психологічної готовності дитини до продуктивного навчання, самовиховання й самореалізації у соціумі.

Ці два напрями взаємопов'язані між собою. При цьому, на перший погляд, здається, що основний зміст роботи психолога зосереджено на актуальному напрямі його діяльності, проте саме перспективному напрямові роботи з вихованнями й учнями належить пріоритет. Так, на момент вступу в школу основне завдання психолога полягає у визначенні, а при необхідності – і у формуванні готовності дитини до шкільного навчання, виявленні її індивідуальних особливостей як основи пошуку оптимальних для такої дитини способів навчання й виховання. Кінцева мета взаємодії шкільного психолога зі школярем – сформування його психологічної готовності до життєвого самовизначення, безпе-

першого процесу розвитку, особистісного зростання, що передбачає можливість особистісного, соціального й професійного самовизначення випускника на момент закінчення навчального закладу і в майбутньому. Психологічна служба в системі освіти повинна нести відповідальність за створення умов із забезпечення цієї можливості.

Основні види діяльності психолога освіти:

1. Психологічна просвіта передбачає залучення педколективу, учнів і їхніх батьків до процесу набуття психологічних знань. Робота психолога спрямована на проведення факультативних занять з учнями й виступи з доповідями на зборах педагогічного колективу, читання тематичних лекцій у рамках батьківських зборів і конференцій.
2. Психологічна профілактика. Її зміст полягає в постійній роботі психолога, спрямованій на подолання можливих негараздів у психічному й особистісному розвитку учнів. Важливого значення в цьому набуває профілактична робота, зорієнтована на запобігання розвитку в учнів різних форм девіантної поведінки й наркозалежності. Серед шляхів роботи зі школярами тут особливо продуктивними є своєчасне виявлення осіб "зони ризику" й організація для них спеціальних занять із застосуванням активних методів соціально-психологічної підтримки.
3. Психологічне консультування. Передбачає кваліфіковану допомогу психолога у розв'язанні тих проблем, з якими до нього самостійно або за порадою інших людей звертаються учні, викладачі та батьки. Психологічне консультування зорієнтоване на глибоке розуміння психологом суті проблеми, а також надання клієнтові фахових рекомендацій щодо шляхів її розв'язання.
4. Психодіагностика. Передбачає поглиблене проникнення психолога за допомогою спеціального методичного інструментарію у внутрішній світ учня або дорослого (вчителі, батьки). На основі одержаних результатів психодіагностичного обстеження робиться висновок про рівень готовності дитини до подальшого успішного навчання,

- про педагогічний потенціал учителів і батьків, здійснюється прогнозування ходу розвитку або корекції учнів, оцінюється ефективність профілактичної чи консультативної роботи з ними.
5. Психокорекційна робота як усунування відхилень у психічному (інтелектуальному й особистісному) розвитку учнів. Психолог разом з педагогом розробляється психокорекційну програму, яка містить педагогічну і психологічну частини.
 6. Робота з розвитку здібностей дитини й формування її особистості.

Організація просвітницької роботи

Психологічна просвіта включає в себе роботу з батьками, вчителями та дітьми. Крім просвітницьких заходів, що стосуються навчально-виховного процесу та психологічних проблем, практичний психолог організує профілактичну роботу з двох основних напрямків:

- профілактика шкідливих звичок та збереження здоров'я нації
- профілактика жорстокого поводження

Організуючи профілактичну роботу психолог враховує наступне:

- у кожному класі повинен бути проведений хоча б один профілактичний захід на рік з попередження шкідливих звичках і один з попередження жорстокого поводження;
- проведені просвітницькі та профілактичні заходи відображаються паралельно в місячному звіті та журналі щоденного обліку.

-

Профілактичне заняття розробляється за схемою:

Дата:

Тема:

Мета:

Вікова група:

Обладнання:

Форма проведення:
Хід проведення (конспект заняття)

Основні напрямки діагностичної роботи шкільного психолога:

1. Адаптація шестирічок до навчання в школі (III тиждень вересня – жовтень);
2. Адаптація п'ятикласників до умов школи (листопад I-тиждень грудня);
3. Адаптація учнів 10-х класів (грудень);
4. Профорієнтація учнів 9-х класів (січень – I, II тиждень лютого);
5. Профорієнтація учнів 11-х класів (лютий – березень);
6. Діагностика готовності дітей до навчання в школі (квітень-травень).

Додаткова діагностика в випадку малої кількості дітей у навчальному закладі:

- діагностика учнів, що навчаються за експериментальними програмами;
- діагностика дітей групи ризику;
- діагностика по виявленню обдарованих дітей;
- діагностика пізнавальних процесів та розумового розвитку учнів 4-х класів при переході в середню школу;
- діагностика готовності учнів до профільного навчання;
- діагностика за запитом навчального закладу.

Основні завдання діяльності психолога освіти:

- вивчення психологічних механізмів і чинників підвищення ефективності процесу навчання;
- діагностика інтелектуальної та мотиваційної готовності учня до навчання;
- виявлення причин неуспішності або відставання учнів у навчанні;
- проведення профорієнтаційних заходів;

- діагностика професійних здібностей тощо та вироблення за їх результатами рекомендацій щодо вибору учнями майбутньої професії;
- профілактика та корекція девіантної поведінки дітей;
- робота з контактними групами (класи). Визначення неформальної структури класу, діагностика та корекція місця особистості у неформальних взаєминах, керівництво розвитком контактної групи, регуляція стосунків між учителем та учнівським колективом, профілактика та розв'язання конфліктів;
- індивідуально-психологічна робота, збереження психологічного здоров'я всіх учасників навчально-виховного процесу.

З метою збору інформації про учасників освітньо-виховного процесу, студенти можуть використовувати такі **методи дослідження**:

- психолого-педагогічне спостереження;
- бесіди з учнем, учителями, батьками, класним керівником, друзями;
- вивчення шкільної документації.
- аналіз продуктів діяльності (контрольні роботи, малюнки, твори тощо)
- елементи природного експерименту.
- діагностичні методики (анкети, тести, опитувальники).
- експертні оцінки.

Зміст діяльності працівників психологічної служби у початковій школі

Нині діє Державний стандарт початкової загальної освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 20 квітня 2011 р. № 462. У загальних положеннях зазначено, що Державний стандарт ґрунтується на засадах особистісно зорієнтованого і компетентнісного підходів, що зумовлює чітке визначення результативної складової засвоєння змісту початкової загальної освіти. Відповідно формується вихідна передумова і мета діяльності працівників психологічної служби щодо розвитку школяра у

процесі його навчання в початковій школі:

- психологічний супровід має бути орієнтований на оптимістичну перспективу кожного учня;
- дитина має право на прояв і повноцінний розвиток свого потенціалу не залежно від індивідуально-психологічних особливостей, інтересів та схильностей, рівня розвитку в цілому;
- допомога кожному учневі у соціалізації й адаптації до соціального середовища шляхом оптимального розвитку його потенційних можливостей.

Найважливіше завдання діяльності працівників психологічної служби у початковій школі – збереження психологічного здоров'я дітей.

Кожен освітній заклад, виходячи з своїх потреб та специфіки, вкладає свою ціннісну ідею в модель діяльності психологічної служби. Головна ідеологія діяльності психологічної служби у початковій школі – це супровід дитини по її життєвому шляху. Це рух разом з нею, поруч із нею, іноді – трохи попереду, якщо треба пояснити можливі шляхи. Педагогічні працівники не можуть змінити внутрішній світ дитини без її власної волі, власного бажання, але можуть взаємодіяти, пропонуючи різні шляхи вирішення тих або інших завдань чи проблем, можуть організовувати співробітництво, спрямоване на самопізнання та самовдосконалення.

Діалектика процесу супроводу полягає в тому, щоб допомогти дитині максимально використати надані соціально-педагогічним середовищем можливості для освіти й розвитку й одночасного адаптувати її індивідуальні особливості до умов шкільної і сімейної життєдіяльності.

Одним зі шляхів оновлення змісту освіти й узгодження його із сучасними потребами, інтеграцією до європейського та світового освітніх просторів є орієнтація навчальних програм на набуття ключових компетентностей (навчальних, здоров'язберігаючих, загальнокультурних, громадянських, підприємницьких, інформаційно-комунікативних) та на створення ефективних механізмів їх запровадження.

Наявність внутрішнього зв'язку в змісті навчально-виховної роботи, методах педагогічного керівництва, формах організації діяльності у початкових класах загальноосвітньої школи забезпечує цілісність процесу розвитку, навчання і виховання дитини.

III. ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ТА ЗМІСТ РОБОТИ ШКІЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ

Початкова школа

Робота з адаптації першокласників

№ з/п	Зміст роботи (види й об'єкти діяльності)	Термін виконання	Мета застосування	Примітка
1.1	Визначення психологічної готовності майбутніх першокласників до шкільного навчання. Дослідження шкільної зрілості дітей, що вступають до школи.	Квітень – серпень	Раннє виявлення категорій дітей, яким потрібна допомога в розвитку навчальних навичок.	Зв'язок із дошкільними закладами. Складання програми дослідження
1.2	Профілактика дезадаптації першокласників: 1.Бесіди з учителями про індивідуальні особливості першокласників та проблеми, які були виявлені під час дослідження їх готовності до шкільного навчання. 2. Консультування батьків дітей, у яких виявлено недостатній рівень готовності	Серпень – вересень Квітень – серпень Серпень –	Запобігання масовій дезадаптації першокласників до навчання в школі. Вироблення заходів супроводу дитини. Підвищенн	Профілактичні заходи доречно застосовувати за півроку до того, як дитина вступає до школи.

	<p>до шкільного навчання.</p> <p>3. Групове консультування батьків про вікові особливості першокласників та шляхи їх психологічної підтримки.</p> <p>4. Проведення профілактичних заходів, що сприяють адаптації учнів:</p> <ul style="list-style-type: none"> - попереднє знайомство зі школою, класом, першою вчителькою; - екскурсії до школи в період навчання, спілкування зі школярами; - зустрічі та колективні заходи з майбутніми однокласниками; <p>заняття в підготовчих класах школи тощо.</p>	вересень	я психологічної грамотності батьків у вихованні та психологічній підтримці дітей.	
1.3	<p>Контроль за адаптацією першокласників до школи:</p> <ul style="list-style-type: none"> - відвідування уроків та занять у групах продовженого дня, спостереження за мікрокліматом у класі, стилем спілкування учнів з учителем та між собою; - психологічна діагностика емоційного стану учнів та 	Вересень – жовтень	Виявлення дітей з ознаками дезадаптації.	Журнал обліку психологічного аналізу уроків (див. розділ 4.4). Обов'язковим є складання програми дослідже

	<p>мотиваційна діагностика;</p> <ul style="list-style-type: none"> - анкетування батьків; - бесіди з учителями з метою виявлення дітей, які мають ознаки дезадаптації. 			<p>ння та аналітичний звіт за його результатами.</p>
1.4	<p>Виявлення причин, що перешкоджають адаптації:</p> <ul style="list-style-type: none"> - психологічне дослідження індивідуальних особливостей пізнавальної та особистісної сфери першокласників, що мають ознаки дезадаптації; - спостереження за поведінкою цих учнів на уроках, стилем їх взаємин з учителем та однокласниками; - бесіди з батьками про особливості сімейного виховання. 	<p>Жовтень – листопад</p>	<p>Побудова адекватної корекційної та розвивальної роботи.</p>	<p>Заповнення індивідуальних карток психолого-педагогічного діагностування учнів (див. розділ 4.3)</p>
1.5	<p>Психологічний супровід дітей, які мають ознаки дезадаптації:</p> <p>1. Застосування адекватних розвивальних та корекційних програм:</p> <ul style="list-style-type: none"> - групи для тривожних дітей; - індивідуальна корекція пізнавальних процесів 	<p>Протягом року</p> <p>листопад – грудень</p>	<p>Допомога учням у подоланні труднощів адаптації.</p>	<p>Зміст корекційної роботи варіюється відповідно до попереднього психологічного діагнозу.</p>

	<p>(пам'ять, увага, мислення).</p> <p>2. Індивідуальне консультування батьків (причини труднощів адаптації і шляхи взаємодії в їх подоланні).</p> <p>3. Психолого-педагогічний консилиум («Психологічна адаптація першокласників до шкільного навчання»).</p>			
--	--	--	--	--

Профілактика дезадаптації учнів при переході в середню школу

2.1	Вивчення педагогічного стилю вчителів випускних класів початкової школи.	Січень – лютий	Можливість підбору класного керівника 5-го класу зі схожим стилем роботи.	За результатами спостережень на уроках.
2.2	Консультування вчителів початкових класів щодо важливості формування учнів якостей, необхідних при зміні умов навчання (самостійності, відповідальності, організованості тощо).	Лютий	Сприяння розвитку особистості та соціальної компетентності учнів.	
2.3	Виявлення дітей «групи ризику», стосовно яких можна прогнозувати зниження рівня	Квітень	Ведення картотеки і складання психолого – педагогічних характеристик	Результати діагностики заносяться до

	навчальних досягнень і вияв дезадаптації з переходом до середньої школи.		на дітей «групи ризику» (учні, що мають хронічні труднощі у навчанні, поведінкові та емоційні проблеми)	індивідуальних діагностичних карт учнів (див. розділ 4.3)
2.4	Участь у підборі класоводів для 5-х класів з урахуванням стилю роботи вчителя початкової школи.	Травень – серпень		
2.5	Психолого-педагогічні консиліуми	Травень – серпень	Розгляд методів подальшої роботи з дітьми, що потребують індивідуальної роботи.	

Психологічна просвіта

3.1	Участь у педагогічних радах	Протягом року	Висвітлення психологічних аспектів питань, що розглядаються.	Визначення тем педрад або виступів на них.
3.2	Психолого-педагогічні семінари для вчителів з актуальних питань школи.		Оптимізація навчально-виховного процесу.	До 4-х семінарів на рік, вказати терміни
3.3	Лекторій для батьків «Роль дорослих у	Протягом року	Інформування батьків про методи і стилі	Батьківські збори.

	розвитку дитини»: Як допомогти дитині підготувати уроки? Як зберегти у неї інтерес до школи? Покарання та їх вплив на дитину Дисципліна без конфліктів тощо.		виховання; та пропагування гуманних взаємин у сім'ї	Опрацювання методичних матеріалів та підготовки до семінарів можна здійснювати в ОЦПП
--	--	--	---	---

Психологічні дослідження за запитами адміністрації, учителів, батьків

4.1	Психологічні дослідження, спрямовані на виявлення соціально-психологічних причин, що зумовлюють появу негативних явищ у школі	Протягом року	Оптимізація навчально-виховного процесу	Написання аналітичних звітів за результатами досліджень
4.2	Вивчення громадської думки учнів, батьків і педагогічного колективу з різних питань шкільного життя.	Протягом року	Сприяє оптимізації навчально-виховного процесу	
4.3	Участь у роботі шкільної атестаційної комісії	Протягом року	Психологічний аналіз уроку, оцінювання роботи вчителя.	
4.4	Проведення прикладних	Протягом року	Оцінювання ефективності	

	психологічних досліджень (психологічна експертиза)		педагогічних інновацій.	
--	--	--	-------------------------	--

Методична робота

5.1	Розробка програм психодіагностичних досліджень	Протягом року	Методичне забезпечення виконання запланованих заходів	Апробація авторських розробок
5.2	Розробка програм психодіагностичних досліджень	Протягом року	Професійне планування дослідницької роботи.	Консультавання в ОЦПП
5.3	Підготовка психодіагностичного інструментарію (тестових бланків, анкет тощо)	Протягом року	Методичне забезпечення психодіагностичної роботи.	

Організація пізнавальної діяльності учнів

Провідну роль у здійсненні пізнавальної діяльності учня на уроці відіграє увага.

Увага – це функція контролю психіки за перебігом психічних процесів. Наприклад, уважно можна сприймати, мислити, запам'ятовувати, виконувати певну діяльність. Учителю досягне поставлених на уроці навчальних завдань, якщо увага учнів буде концентрованою, стійкою, правильно розподіленою.

Концентрація уваги (сила й глибина) визначається значимістю для суб'єкта діяльності та її мети. Формуванню значимості пізнавальної діяльності для учня сприяє єдність зовнішніх (мотивація, установка, цілепокладання, постановка навчального завдання, чіткі контрольні вимоги) і внутрішніх вимог (пізнавальні мотиви, пізнавальна

рефлексія, спрямованість на формування завдання, системи знань). Концентрації уваги часто заважають сторонні подразники (іноді увагу відволікає сам вчитель – зауваженнями, репліками, вимогами, жартами).

Стійкість уваги – це тривалість її концентрації на чомусь одному. Стійкість уваги досягається оптимальним темпом діяльності, своєчасним переключенням з одного виду діяльності на інший. Для ефективної роботи уваги дуже важливим є періодичні (навіть короткочасні – 3-5с.) переключення. У молодших школярів період стійкості уваги обчислюється хвилинами, у підлітків – близько 5хв., у старшокласників тривалість цього періоду трохи більше.

Розподіл уваги – це її зосередженість на видах діяльності, актуальних у цей момент. Правильний розподіл уваги досягається чіткою постановкою мети й планування діяльності, правильним керуванням її ходом.

Увага активізується 3-ма видами подразників: новими, контрастними та значимими. Новизна подразників забезпечується зміною видів початкової діяльності, розмаїтістю наочно-практичного матеріалу. Важливу роль грає стиль викладання вчителя, його манери, мова. Багатство й образність мови вчителя, її емоційна насиченість – важливий каталізатор учнівської уваги. Контрастний подразник – це новий стосовно попереднього(пауза, вигук). Значимим навчальний матеріал стає для учня, якщо він, насамперед, цікавий, якщо учень усвідомлює необхідність його вивчення, неминучість завдань системного контролю з предмету. Та основна увага учнів – це раціональна організація їхньої діяльності на уроці, тому що увага, як стан психіки, можлива лише тоді, коли здійснюється значима, цікава діяльність, що потребує зусиль. Вчитель повинен добре розуміти, що увага погано підкорюється наказам, а вимога: “Будьте уважні!” стимулює тільки тих учнів, що вже уважні. Добре, якщо вчитель привертає увагу учнів не тільки до предмета своєї діяльності, але й концентрує увагу своєю неабиякою, різнобічною, цікавою особистістю.

Організацію пізнавальної діяльності учнів,

покращення їх пам'яті, мислення, уяви слід розпочати з організації сприйняття.

Сприйняття можна визначити як процес формування в суб'єкта його внутрішнього образу навколишнього світу на основі цілісного відображення предметів і явищ.

Повноцінне сприйняття має бути:

- повним (щоб практично все, що вчитель передає дітям, було сприйнято ними); гарною підставою для цього є чіткість, стислість переданої інформації; виклад вчителя повинен містити в собі тільки істотне;
- ефективним (рівень сприйнятої за одиницю часу інформації повинен бути якнайвищим); це досягається раціональним використанням аналізаторів (фізіологічних систем, що здійснюють сприйняття); треба пам'ятати, що зоровий аналізатор пропускає в психіку 80% інформації, слуховий 10%, нюховий, смаковий і тактильний у сукупності – 10%, тому активне використання наочності, ТЗН, опорне конспектування й інші види засвоєння матеріалу, що спираються на роботу зорового аналізатора, дуже ефективні;
- осмисленим (учень повинен добре розуміти те, що сприймає); цьому сприяє гарна мотивація до пізнавальної діяльності на уроці, чітка, зрозуміла вступна інструкція до кожного нового виду діяльності, уточнення незрозумілих понять, виділення ключових інформаційних "вузлів" у викладі, у наочних схемах, графіках;
- цілісним (мати високий ступінь пов'язаності з когнітивним полем суб'єкта, що містить засвоєну до цього інформацію); виклад навчального матеріалу учнями повинен спиратися на принцип системності; цілісне сприйняття перетворюється в спостереження – свідоме, цілеспрямоване, диференційоване; активне сприйняття здійснюється тільки тоді, коли запропонований матеріал включається в активну діяльність мислення, уяви, супроводжується емоційними переживаннями;

Розвитку *мислення* на уроці найбільше сприяє застосування проблемного навчання. Цей метод передбачає організований викладачем спосіб активної

взаємодії суб'єкта з проблемно поданим змістом навчання, у ході якого він долучається до об'єктивних протиріч наукового знання і способів їхнього вирішення.

Мотивація на уроці. Однією з важливих причин невдачі на уроці є відсутність в учнів мотивації до навчання.

Мотив – це спонукання до активності. Вивчення мотивації учнів – це відповідь на питання: як і чому учні приступають до дій, спрямованих на досягнення мети, чому вони виявляють у них наполегливість. Внутрішня мотивація припускає розвиток власних мотивів школяра, перш за все, – самоповаги в діяльності, пізнавальних і соціальних мотивів.

Мотиваційними процесами можна керувати. Процес створення умов для розвитку власних мотивів учнів з використанням системи заохочень і покарань називають мотивуванням. Деякі вчителів, вважають, що названа тема уроку має спонукати дітей до того, що їй треба вивчити. Цей момент організації уроку є дуже проблематичним. Успішному педагогу треба враховувати, що головний мотив школярів – мотив досягнення – прагнення особистості домагатися успіхів і уникати невдач з метою підвищення чи збереження самоповаги, самооцінки в діяльності. Рівень розвитку мотиву, баланс прагнення до успіху та бажання уникати невдач може різнитися: одні учні більше прагнуть до успіху, активно беруться за складні проблеми, інші намагаються зберегти вже досягнуте. Мотив досягнення може розглядатися як система самооцінки.

Самооцінка – це особистісне судження про власну цінність, оцінка своїх якостей, що відбиває ступінь розвитку самоповаги. Уявлення учнів про свої здібності забезпечує мотивацію навчання більшою мірою, ніж істинний рівень цих здібностей. Діти добре почуваються в школі, коли часто переживають успіх. Якщо учні вірять, що можуть учитися, здатні формувати позитивні взаємини з педагогом і робити свій внесок у життя класного колективу, то їм немає необхідності витрачати свою енергію на порушення поведінки.

Самооцінка в діяльності – оцінка своїх можливостей у

певному виді діяльності, наприклад, у вивченні математики. Самооцінка є величина не постійна, вона змінюється залежно від обставин (успіху чи невдачі) й пов'язана з початковим рівнем домагань особистості, що визначається ступенем складності завдань, поставлених особистістю перед собою. Рівень домагань може бути реалістичним (що відповідає можливостям) і нереалістичним (завищеним чи заниженим).

IV. МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ-ПРАКТИКАНТІВ

4.1. ОРІЄНТОВНА СХЕМА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ УЧНЯ

Загальні відомості

1. Біографічні дані. Прізвище та ім'я учня (записують лише ініціали, дотримуючись принципу конфіденційності), його вік, клас, в якому навчається, стан здоров'я та загальний фізичний розвиток.
2. Умови проживання в сім'ї: її склад, соціальне та матеріальне становище, ідеали, цінності, професія та освітній рівень батьків, житлові умови; вплив батьків на учня, ставлення до нього тощо (надається тільки загальна інформація). Для отримання інформації про особливості дитячо-батьківських стосунків застосовують метод бесіди, методики «Малюнок сім'ї», «Сім'я тварин» та ін.

Взаємини з однокласниками та вчителями

1. Загальна характеристика класного колективу, місце учня у колективі, усвідомлення свого статусу (можна використовувати методики «Соціометрія», «Драбинка» та ін.).
2. Характер стосунків з однокласниками (дружні / конфліктні, з'ясувати причини конфліктної поведінки). Проводять діагностичне дослідження схильності до конфліктної поведінки.
3. Особливості спілкування з учнями своєї та протилежної статі (спостереження, діагностика).
4. Аналіз поведінки учня (вказати типи, види та форми її прояву) на основі спостереження й діагностики.

Особливості характеру й темпераменту

1. Особливості характеру й темпераменту учня (визначаються за результатами спостереження та діагностики).
2. Прояв темпераменту в поведінці: стриманість, врівноваженість, рухливість, агресивність та ін.
3. Групи рис характеру, що виражають ставлення учня до трудової діяльності (працьовитість, активність відповідальність та ін.), до інших людей (батьків, членів родини, вчителів, класного колективу, друзів, склад референтної групи) – щирість, доброта, чуйність, гуманність та ін.; до самого себе (самоповага, почуття власної гідності та ін.), до речей (бережливість, охайність та ін.).
4. Характеристика акцентуації характеру (за опитувальником Шмішека).

Особливості емоційно-вольової сфери

1. Вольові риси характеру: самостійність, цілеспрямованість, ініціативність, рішучість, витримка.
2. Емоційні особливості учня: зміст і спрямованість почуттів, переживань, стійкість емоцій (вказати, які емоції переважають), глибина переживань невдач та успіхів, схильність до стресів, культура емоцій.

Навчальна діяльність

1. Мотивація учіння школяра.
2. Рівень розвитку здібностей особистості: виражені здібності, рівень, характер їх розвитку, властивості інтелекту особистості (глибина, самостійність суджень), обсяг і глибина знань, умінь, навичок. Загальні та спеціальні учбові уміння.
3. Особливості уваги, характер розвитку мимовільного та довільного запам'ятовування – заучує механічно чи усвідомлено; володіння раціональними прийомами запам'ятовування, яка його швидкість та міцність, легкість відтворення; індивідуальні особливості пам'яті (можна використовувати методики на вивчення оперативної пам'яті).
4. Уміння вчитися (дотримання режиму дня й здатність планувати використання часу, вміння самостійно працювати, контролювати себе тощо).

5. Розвиток мовлення, рівень культури мовленнєвої діяльності (аналізують словниковий запас, його якість, побудова речень, відповідність віковим нормам, наявність інвективної лексики, сленгу тощо).

Ставлення до праці. Професійна орієнтація

1. Яким видам праці учень надає перевагу (вдома, у школі)?
2. Ставлення до домашніх обов'язків та доручень у школі, їх виконання.
3. Наявність хобі й досягнення у ньому.
4. Професійні інтереси, здібності. Спрямованість на майбутні професійні інтереси, їхня визначеність, адекватність мрій наявним здібностям.

Загальні психолого-педагогічні висновки та рекомендації

Визначення основних психолого-педагогічних завдань, якими має керуватися учитель у роботі з учнем; вказати, на що йому треба звернути увагу у процесі виховного впливу; що враховувати при індивідуальному підході до учня, як проводити психолого-педагогічну профілактику тощо.

4.2. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА КЛАСНОГО КОЛЕКТИВУ

Загальні рекомендації щодо проведення діагностики шкільного класу

У процесі соціально-психологічної діагностики шкільного класу рекомендують орієнтуватися на суттєві якості групи, що зумовлюють розвивальний вплив колективу на особистісний розвиток учня, а саме:

- *інтегративність* як міра єдності, спільності членів групи, що визначається за показниками ціннісно-орієнтаційної єдності її членів (протилежною якістю є дезінтегрованість);
- *мікроклімат* визначається на основі самопочуття кожної особистості в групі, міру її комфортності, задоволеності (не-

задоволеності) від переживання приналежності до спільно-ти;

- *референтність* як ступінь прийняття членами групи групових еталонів;
- *лідерство* – ступінь провідного впливу певних членів на групу в цілому в напрямі здійснення групових завдань;
- *інтрагрупова активність* як міра активізації групою осіб, що її складають;
- *інтергрупова активність* – ступінь впливу певної групи на інші групи.

Системні характеристики, які відображають своєрідність групи як соціально-психологічного утворення: спрямованість групи, організованість, інтелектуальна, емоційна й вольова комунікативність. Нижче розкриємо психологічний зміст цих понять:

- *групова спрямованість* – соціальна цінність для групи прийнятих нею цілей, мотивів діяльності, ціннісних орієнтацій та групових норм.
- *організованість* відображає реальну здатність групи до самоуправління.
- *інтелектуальна комунікативність*. За її участю розкривається характер міжособистісного сприймання й встановлення взаєморозуміння в групі, своєрідність знаходження спільної мови між її членами;
- *емоційна комунікативність* відображає емоційну налаштованість групи, міжособистісні зв'язки емоційного змісту в ній;
- *вольова комунікативність* відповідає за здатність групи протистояти труднощам і перешкодам, розкриває її стресостійкість і надійність в екстремальних ситуаціях.

Для діагностики наведених вище параметрів групового розвитку рекомендується застосовувати соціометрію й референтометрію, а також такі методики, як: координатно-соціограмний аналіз О. В. Киричука, аналіз соціально-психологічних зв'язків учнів за матеріалами їхньої самооцінки Н. В. Кузьміної. На позитивну оцінку заслуговує комплексна методика діагностики рівня розвитку соціальної активності особистості й колективу учнів, розроблена за принципом збирання й узагальнювання експертних оцінок членів

навчальної групи. За даними дослідження (узагальненими й проаналізованими), психолог складає психологічний висновок, який використовує для консультування педагогів з метою раціональної організації навчально-виховного процесу, запобігання розвитку шкільної психологічної дезадаптації учнів й іншим девіаціям їхньої соціальної поведінки, а також для самостійного проведення індивідуальної та групової психокорекційної й розвивальної роботи з учнями

ОРІЄНТОВНА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА КЛАСНОГО КОЛЕКТИВУ

Перша частина характеристики (констатувальна) складається із п'яти розділів:

1. Загальні відомості про клас

Це інформація, що зазвичай міститься в офіційних шкільних документах і подається стисло та конкретно. До загальних відомостей належить:

- назва класу;
- кількість учнів;
- тривалість існування (чи змінювався склад, як давно і яким чином);
- віковий і статевий склад;
- наявність учнів, що мають проблеми з навчанням;
- особливості класного керівництва (тривалість періоду роботи на посаді класного керівника обстежуваного класу; навчальна дисципліна, яку викладає тощо).

Ця інформація допоможе зрозуміти особливості спільної діяльності класу, ставлення до неї дітей, виявити традиції, визначити їх роль у розвитку учнівського колективу, з'ясувати вплив класного керівника на формування й розвиток класу як колективу тощо.

2. Психологічна структура класу

Відображає характер взаємин між членами класу. В цьому розділі дається характеристика:

- офіційного активу класу;
- неофіційних лідерів;
- взаємин лідерів;
- пасивних членів класного колективу;
- угруповань, що мають місце в класі.

Характеризуючи офіційно обраний актив класу, необхідно підтвердити чи спростувати факт керівництва класом (в обох випадках зазначають причини ситуації, що склалися в учнівському колективі).

Для виявлення неофіційного активу класу, окрім традиційних методів діагностики – спостереження й бесіди, застосовують і соціометрію.

Треба вказати вплив лідера на клас (позитивний / негативний; відкритий / прихований у різних ситуаціях та видах діяльності; його роль (зовнішнього представництва, вирішення конфліктів, емоційної «душі» класу тощо).

Аналізують характер взаємини між офіційними і неофіційними лідерами (вони співпадають, активно взаємодіють чи, навпаки, протидіють один одному тощо), вказати причини такої ситуації.

Характеризуючи решту учнів класу, особливу увагу приділяють пасивним школярам, яких інші учні уникають або ізолюють. При цьому необхідно з'ясувати, чи у всіх ситуаціях ці діти проявляють пасивність, які причини такої їхньої поведінки в класі.

Для того, щоб виявити наявність неформальних угруповань у класі, можна використати соціометрію. Треба вказати причини їх виникнення й описати характер взаємодії (існування суперечностей, непорозумінь; тісні контакти, довіра, взаємодопомога чи співіснування без встановлення тісних емоційних зв'язків тощо).

Загалом, ця частина характеристики класу повинна містити інформацію про характер спільної діяльності, причини, що її ускладнюють, та пропозиції щодо ефективних шляхів її оптимізації.

3. Характеристика лідерів класу

Основною метою складання цього розділу є виявлення причин, що спонукають до лідерства. Тому він повинні містити такі відомості:

- якості та властивості особистості (характер, темперамент, соціальна позиція, рівень домагань, самооцінка, критичність, комунікативні, організаторські здібності та схильності, активність, принциповість, особистісна привабливість, доб-

рота, щирість та ін.), що призвели до виокремлення цієї особи як лідера.

- виконання завдань та обов'язків, що сприяли або гальмували висунення учня в лідери;
- чи є учень виразником думок, поглядів, інтересів усього класу, його більшості, чи тільки окремого угруповання учнів.

У процесі пошуку цієї інформації використовують спеціальні методики, за допомогою яких можна діагностувати рівень розвитку різних психічних якостей у лідерів.

4. Характеристика поглядів, інтересів, переконань школярів

У цьому розділі необхідно вказати:

- наявність спільних інтересів;
- домінуючі мотиви спільної діяльності;
- наявність сформованих переконань і поглядів;
- наявність громадської думки;
- сформованість професійних інтересів;
- домінуючі мотиви вибору професії.

Кожний висновок необхідно підтверджувати конкретними прикладами з життя класу (участь в загальношкільних та класних справах, реакція на події в класі, школі, країні, за кордоном тощо).

5. Характеристика рівня розвитку класу як соціальної групи, його відповідності соціально-психологічним параметрам колективу

Цей розділ є узагальнюючим, тому для його написання використовують дані усіх попередніх розділів. Завдання студента-практиканта – розкрити такі характеристики класу:

- *роль класного керівника, активу й окремих учнів* в організації навчальних, трудових, громадських заходів (вказати, чия активність переважає, які завдання, як і ким вирішуються);
- *згуртованість* (наявність / відсутність протидіючих або конкуруючих угруповань, існування традицій та громадської думки);
- *інтелектуальна єдність* (уміння самостійно приймати обдумані рішення, досягати обопільної думки за результа-

тами обговорення, об'єктивне оцінювання позитивних і негативних якостей класу, адекватність ставлення до критики на свою адресу);

- *емоційна єдність* (загальний емоційний настрій, взаємна симпатія, здатність до співпереживання, готовність прийняти нових членів, ставлення до інших груп і колективів, єдність класу з більш широким колективом, наприклад школи, спільне переживання успіхів та невдач);
- *вольова єдність* (уміння створювати високий рівень напруги духовних і фізичних сил для розв'язання спільних завдань, подолання перешкод, реакція на невдачі та успіхи, уміння доводити розпочату справу до кінця).

Розділ завершується висновками про рівень (стадію) розвитку класу як соціальної групи (високий, середній, низький) і динаміку його розвитку (піднесення, спад, застій), про наявність (відсутність) колективу.

Друга частина характеристики передбачає розробку рекомендацій щодо використання отриманої інформації. Здійснюється пошук відповідей на запитання:

- як найбільш ефективно використовувати лідерів в навчальному-виховному процесі?
- які корективи і якими способами можна вносити в процес оптимізації розвитку особистості школярів в умовах класу?
- як організувати подальший розвиток навчальних і професійно-пізнавальних інтересів школярів в умовах класу?
- як сприяти формуванню і розвитку громадської думки, переконань, світогляду класу як цілісної структури?
- які перспективи розвитку класу як колективу і в чому полягає роль вчителя (класного керівника) в управлінні цим процесом, які конкретні шляхи і засоби управління можна рекомендувати?

Студент–практикант обов'язково має вказати на свій особистий внесок щодо впровадження розроблених рекомендацій під час проходження виробничої практики.

4.3. ОРГАНІЗАЦІЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ В ШКОЛІ

Основні принципи психологічного консультування в школі:

- принцип конфіденційності.
- принцип нейтральності та відкритості.
- принцип професійної наполегливості.

Проведення індивідуального психологічного консультування в школі передбачає збір попередньої соціально-психологічної інформації про клієнта (учня) з різних джерел. Дані про молодшого школяра отримують шляхом опитування:

- вчителя, який навчає дитину;
- батьків;
- інших членів родини, які беруть участь у вихованні дитини (бабуся, дідусь);
- вихователя дошкільного закладу, що відвідувала дитина до поступлення в школу (за необхідності).

Студент має право проводити індивідуальне консультування лише під наглядом шкільного психолога. Результати проведеної роботи заносяться в індивідуальну картку учня:

Індивідуальна діагностична карта учня

Прізвище, ім'я дитини _____

Рік, місяць народження _____

Відомості про батьків (ПпБ, професія, місце роботи) _____

Батько _____

Мати _____

Склад сім'ї _____

Соціально-побутові умови _____

Дані, одержані від батьків _____

Проходження вагітності, пологів, дані про захворювання дитини в перший рік життя _____

Особливості історії розвитку дитини (наявність психічних травм, серйозних змін у житті дитини, серйозних захворювань) _____

Взаємини дитини в сім'ї (з ким із членів сім'ї більше спілкується, до кого більше прихильна) _____

Характер стосунків з однолітками _____

Типові конфлікти та шляхи їх вирішення _____
 Методи заохочення та покарання в сім'ї _____
 Скарги батьків на поведінку дитини _____
 Додаткова інформація: _____
 Що викликає стурбованість: у навчанні _____
 У поведінці _____
 Очікування ініціатора замовлення обстеження дитини від психолога _____
 Примітки _____
 Результати психологічного обстеження:
 Особливості поведінки (результати спостереження за поведінкою у класі, під час психологічного обстеження) _____
 Результати проведеної психодіагностики заносять в таблицю.

Таблиця 1

Результати індивідуальної психодіагностики

№ з/п	Дата проведення	Назва методики, автор, спрямованість методики	Результати обстеження, висновки

Загальні висновки (прогноз):
 Рекомендації:
 Психолог (підпис)

4.4. СХЕМА ПСИХОЛОГІЧНОГО АНАЛІЗУ УРОКУ

Блок 1. Аналіз діяльності й емоційного стану учнів на уроці

Образотворче мистецтво 1-А клас

№ п/п	Тема: Ліплення грибів	03.02
1.1	Позиція учнів (активна, пасивна)	

1.2	<p>Переважаючий тип навчальної мотивації</p> <ul style="list-style-type: none"> - безпосередня (інтерес до предмету, захоплення процесом роботи, бажання щось дізнатися, знайти рішення тощо); - опосередкована – безпосередня (бажання отримати хорошу оцінку, схвалення вчителя, визнання наколишніх, загальні мотиви); - опосередкована негативна (страх отримати погану оцінку, уникнути дисциплінарних впливів і критики). 	
1.3	Наявність ініціативи в учнів, розкутість у процесі навчальної роботи (питання, доповнення, коментарі і т.д.).	
1.4	Рівень самостійності учнів під час роботи на уроці (постановках навчальних задач, планування своєї роботи, самоорганізація, самоконтроль, самооцінювання)	
1.5	Орієнтація учнів (творча чи виконавчо-дисциплінарна)	
1.6	Переважаючі на уроці самопочуття і настрої в класі (напруження, страх, натхнення, зацікавленість, бадьорість, ентузіазм, азарт, життєрадісність, мажорність, пригніченість, байдужість, нудьга, роздратування, агресія, втома та ін.)	
1.7	Ставлення учнів до вчителя (доброзичливе, агресивне, байдуже, захоплюються, поважають, залежне, підкоряються)	
1.8	Тип взаємодії учнів на уроці (схильність учнів до кооперації, співробітництва, конкуренції, відокремлення)	
1.9	Відношення учнів до своїх помилок (переживання негативних емоційних реакцій або конструктивного намагання зрозуміти і виправити помилку. Мотивація навчання. Реакція на помилки: вмiти реально сприймати свої можливості.	

Блок 2. Структура і динаміка уроку

2.1	Логіка побудови уроку (постановка навчальної задачі, визначення її ролі і значення в темі, її зв'язок з іншими блоками матеріалу; відповідність наступних етапів уроку навчальній меті; обґрунтування підходів, підведення підсумків)	
2.2	Темп уроку (його відповідність можливостям учнів сприймати та переосмислювати інформацію)	
2.3	Ритм уроку: - врахування динаміки працездатності і регулювання емоційної наповнюваності уроку; - відповідність навантаження фазам працездатності; - наявність пауз, кульмінаційних моментів, переключень на інші види діяльності; - емоційне завершення роботи.	

Блок 3. Аналіз діяльності вчителя на уроці

3.1	Психологічна позиція вчителя (“над”, “під”, “поруч”, “разом”)	
3.2	Переважаючий емоційний стан (зацікавленість, захоплення, байдужість, спокій, роздратування, гнів, іронія і т.д)	
3.3	Емоційна стабільність, володіння собою	
3.4	Вміння слухати, емпатійність	
3.5	Різноманітність і ефективність способів активізації учнів на уроці: - цікавий виклад, емоційна виразність мови і поведінки; - використання допоміжних матеріалів; - різноманітність запропонованих завдань; - використання проблемного підходу у викладенні матеріалу; - використання активних (в тому числі ігрових методів навчання); - вміння знайти зв'язок між тим, що вивчається на уроці і тим, що актуально (важливо і цікаво для учнів); - вміння донести до учнів практичну важливість теми, що вивчається,	

	<p>допомогти побачити зміст у тому, що вони роблять на уроці;</p> <ul style="list-style-type: none"> - чітка постановка задачі, вміння пов'язати її з окремими цілями, дозволити учням побачити перспективи; - вміння створити умови, за яких учні зможуть побачити свій поступ; - вміння підібрати відповідної складності матеріал (доступний, але водночас складний і не викликатиме нудьги); - вміння помічати в кожній дитині її новий успіх; - здатність делегувати повноваження, заохочувати самостійність; - надавати свободу вибору, заохочення власної оцінюючої активності учнів; - вміння використовувати схвалення і покарання як спосіб стимулювання; - вміння використовувати оцінки як засіб стимулювання; - доступність викладення матеріалу (з урахуванням рівня підготовки учнів) 	
3.6	Здатність до індивідуалізації і диференціації навчальної роботи.	
3.7	Співвідношення директивності – демократичності при взаємодії з учнями (переважання спонукання, тиску або організації роботи з урахуванням стану, настрою, думок учнів)	
3.8	Присутність розвиваючого і виховного компонентів у навчанні (робота з формування логічних операцій і розумових дій, розвитку творчого мислення, рефлексії, виховання позитивних рис характеру).	
3.9	Характеристика дисциплінуючих впливів: їх коректність, різноманітність, ефективність (ігнорування, зауваження, критика, інтонаційне акцентування, пересаджування на інше місце, тимчасова ізоляція, записи в щоденник, звернення до адміністрації, санкції, емоційна реакція, переключення уваги, зміна діяльності, використання	

ефекту несподіванки, звертання уваги класу на приклади хорошої поведінки)	
---	--

Одним із принципів навчання, запропонованого відомим психологом і педагогом Л. В. Занковим, є усвідомлене ставлення дітей до навчального процесу. Вже в молодших класах учні повинні усвідомлювати й уміти організовувати окремі елементи учбової діяльності: сприйняття матеріалу, виділення в ньому навчальних задач, застосування загальних способів їх вирішення, здійснювати самооцінку своїх учбових дій. Усім цим, звичайно, зобов'язаний керувати вчитель.

Психологічний аналіз уроку передбачає відповідь на запитання: чи було застосовано на уроці навчальну діяльність? Чи навчав педагог виділяти учбові задачі, знаходити спільні способи її вирішення, складати конспекти, використовувати прийом запам'ятовування, самоконтролю, планувати робочий час? Чи надавав поради щодо виконання домашнього завдання тощо. При цьому треба зазначити, чи застосовував педагог вказівки такого характеру. З огляду на це, оцініть весь стиль роботи вчителя: як він сам осмислює навчальний матеріал, виділяє в ньому головне і другорядне; як встановлює зв'язки з вихованцями; яких результатів досягає наприкінці уроку від школярів – розуміння чи механічного запам'ятовування тощо. Це важливо з'ясувати, позаяк стиль роботи вчителя поступово стає стилем внутрішньо психологічної діяльності учнів.

Оцінка результатів уроку. Студент-практиканти визначають, чи було досягнуто його мету і які психологічні показники свідчать про це. Треба врахувати засвоєння знань і навичок, загальну активність школярів в організованій учителем діяльності, характер їх уваги, загалом мотиви учіння дітей.

За результатами уроку, зробити висновок про те, що педагог зробив важливого для розвитку учнів, а також вказати на виявлені недоліки в його роботі; чи були порушення дисципліни, конфліктні ситуації тощо.

Психолого-педагогічна схема аналізу уроку

I. Психологічна оцінка структури уроку здійснюється з урахуванням його конкретних цілей та задач:

1. Тема, цілі та задачі уроку.
2. Структура уроку і його психологічне цілепокладання.

II. Психологічна оцінка змісту уроку.

1. Якість учбового матеріалу (описовий чи пояснювальний, рівень наочності, конкретності, абстрактності)?
2. Сприйняття учбової інформації потребує активізації яких сторін пізнавальної діяльності учнів (образної, словесно-логічної пам'яті, абстрактного мислення, уяви). Які емоції переважають в учнів?
3. Чи відповідає даний матеріал віковим особливостям учнів?
4. Як вчитель робить складну учбову інформацію доступною для їх сприйняття, зрозумілою й цікавою?

5. Яка виховна дія матеріалу, що вивчається?

III. Пізнавальна діяльність учнів на уроці й управління нею.

1. Організація уваги. Шляхи організації уваги на всіх етапах заняття. Види уваги, що мали місце на уроці, та форми їх виявлення в окремих школярів. Способи переключення уваги учнів з однієї роботи на іншу. Під час яких складних завдань вчителем пропонувався розподіл уваги і хто з цим впорався?
2. Організація сприйняття та її характер. Що було об'єктом сприйняття учнів? Якість запропонованого учням матеріалу. Використання наочних засобів, їх функція на уроці. Осмислення учбового матеріалу.
3. Активізація пам'яті та її розвиток. Вчитель звертав увагу школярів на процес запам'ятовування? З якою метою це робилось на різних етапах уроку? Які види пам'яті можна було спостерігати у школярів на уроці? Які прийоми покращення запам'ятовування використовував вчитель. Як проявлялись процеси пам'яті в учнів на уроці?
4. Активізація мисленнєвої діяльності школярів:
 - Як вчитель формувал наукові поняття в учнів? Що при

цьому використовував?

- Які судження при цьому виробляв?
- Як допомагав учням запам'ятовувати різні поняття?
- Чи посилював в учнів потребу в засвоєнні матеріалу?
- Як вчитель активізував самостійне творче мислення в учнів? Як створювалися проблемні ситуації?
- Які самостійні думки висловлювали учні?
- На якому рівні готовність класу до проблемного навчання?
- Чи навчав учитель дітей вже відомим прийомам раціонального мислення?
- Наскільки логічно й послідовно побудовано урок у цілому?
- Яка логіка мислення учнів, їх помилки?

5. Чи активізувалась на уроці пам'ять, репродуктивне й творче мислення, уява школярів?

6. Як вчитель враховував індивідуальні особливості учнів?

IV. Організація вчителем зворотного зв'язку.

1. На яких етапах уроку вчитель звертався до учнів і з якою метою?
2. Які рівні засвоєння знань школярів можна виявити на уроці?
3. Чи був зворотній зв'язок пізнавальним? В чому це проявилось?
4. Як сприймали учні отримані на уроці знання?
5. Чи впливав характер відповідей учнів на подальші дії вчителя? Як він перебудовував свою діяльність відповідно до отриманої інформації?

V. Виховний вплив особистості вчителя та його діяльності на уроці.

1. Який виховний вплив особистості вчителя?
2. Вимоги вчителя та їх значення для формування цінних вольових, моральних якостей особистості вчителя. Яке ставлення дітей до цих вимог?
3. Яке виховне значення методів й прийомів навчання, що використовувались на уроці?
4. Як вчитель допомагав учням опанувати техніку навчальної роботи?

4.5. МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ УРОКІВ-ТРЕНІНГІВ

Тренінг – від англ. – to train, що означає «навчати, тренувати, дресировати».

У практичній діяльності загальноосвітньої школи проблема активізації навчальної діяльності молодших школярів є однією з найактуальніших, позаяк саме в процесі навчання відбувається розвиток особистості учня. Вміле використання інноваційних технологій для активізації навчальної діяльності значно збагачує навчально-виховний процес, підвищує ефективність роботи вчителя. Нині крім традиційних методів навчання, у педагогічній практиці великого розповсюдження набули й нетрадиційні методи, які називаються інноваційними.

Найпоширенішими типами нетрадиційних уроків є: уроки-ділової гри, уроки-змагання, уроки типу КВК, уроки-консультації, комп'ютерні уроки, театралізовані уроки, уроки з груповими формами роботи, уроки, які проводять учні, уроки-конкурси, уроки-тренінги або тренінги тощо .

Урок-тренінг – це одночасно: цікавий процес пізнання себе та інших; комунікативна взаємодія; ефективна форма опанування знань; інструмент для формування умінь і навичок; форма розширення досвіду.

Існують суттєві відмінності між тренінгом і традиційними формами навчання. Останні здебільшого орієнтовані на правильну відповідь і за своєю суттю вважаються формою передачі інформації та засвоєння знань. Натомість тренінг орієнтований на проблемні запитання й пошук відповідей на них. Він має на меті:

- інформування та набуття його учасниками нових навичок та умінь;
- зменшення чогось небажаного – проявів поведінки, стилю неефективного спілкування, особливостей реагування тощо;
- зміна поглядів на проблему;

- підвищення здатності учасників до позитивного ставлення до себе та життя.

Тренінг є формою організації навчального процесу, проте він відрізняється від класичних уроків. Зокрема, на тренінгу не застосовують шкільні норми поведінки (сидіти за партами; вставати під час відповіді; піднімати руку, не пересідати тощо). Ця форма роботи передбачає дотримання інших правил, які спільно виробляються й узгоджуються між усіма учасниками. До прикладу, вони добровільно зобов'язуються не запізнюватися, вимкнути мобільні телефони, не перебивати, не критикувати, бути доброзичливими, толерантними, активними. В приміщенні учні розташовуються півколом або колом, щоб добре бачити одне одного і вчителя, який сидить поруч.

Педагог, якого найчастіше називають тренером, не домінує, а лише спрямовує діяльність групи. Для цього, наприклад, існує правило, що на тренінгу всі звертаються один до одного на ім'я. Це допомагає налагодити контакт з групою й усунути психологічні бар'єри.

Тренінг як форма педагогічного впливу передусім передбачає використання активних методів групової роботи (наприклад, рольових ігор). З цієї причини тренінги позитивно сприймаються дітьми. Заслуговує на увагу й те, що в умовах добре організованого тренінгу учень може засвоїти значно більший обсяг знань і краще зрозуміти складні поняття, ніж на уроці.

Структура тренінгу:

Вступна частина передбачає вирішення таких завдань:

- актуалізація теми поточного тренінгу і виявлення очікувань;
- створення доброзичливої та продуктивної атмосфери (цей етап називають загальним терміном «знайомство». Він проходить у формі самопрезентації чи взаємопрезентації учасників тренінгу;
- підтримання демократичної дисципліни у формі прийняття, уточнення або повторення правил групи.

Основна частина тренінгу – кілька тематичних завдань у поєднанні з правами на зняття м'язового і психологічного

напруження. В цій частині тренінгу іноді виділяють теоретичний і практичний блоки. Проте цей поділ є досить умовним. Позаяк знання (як уміння та навички) на тренінгу здобуваються у процесі виконання практичних завдань (міні-лекції у формі бесіди, презентації, взаємонавчання, робота в групах).

Заключна частина тренінгу охоплює:

- підведення підсумків;
- отримання зворотного зв'язку за тематикою поточного тренінгу;
- релаксацію й процедури завершення тренінгу.

Вибір форми проведення тренінгу має суттєве значення, проте головним вважається його зміст. Вплинути на свідомість і поведінку учнів можна за умови, якщо зміст тренінгу:

- ретельно спроектований;
- максимально наблизений до потреб і проблем учасників;
- враховує рівень їх актуального розвитку і завдання найближчого розвитку;
- орієнтується на формування цінностей, знань, умінь і навичок, які є основою позитивної поведінки;
- містить уразливі теми і передбачає їх обговорення в контексті інших важливих проблем.

Атрибути тренінгу:

- тренінгова група;
- тренінгове коло;
- спеціально облаштоване приміщення та матеріали для його проведення;
- тренер;
- правила групи;
- атмосфера взаємодії та спілкування;
- інтерактивні методи навчання;
- структура тренінгового заняття;
- оцінювання ефективності тренінгу.

У школі студенти-практиканти можуть реалізувати не всі елементи тренінгової технології, а лише її окремі елементи, плануючи проведення виховних, профілактичних і

корекційно-розвивальних занять. Ця форма роботи називається розвивальним заняттям з елементами тренінгу. Студент-практикант виконує *роль тренера*, який відрізняється від інших учасників тим, що:

- володіє інформацією щодо окресленої теми;
- знає методикку проведення тренінгових занять;
- вміє працювати з аудиторією й володіє методикою навчання дітей;
- знає про віддалені результати впливу тренінгу.

Особистість тренера передбачає сформованість навичок міжособистісного спілкування. Разом з тим, його робота буде не ефективною, якщо він проявлятиме нечутливість, зарозумілість й ригідність. Ці характеристики визначають стиль ведення занять й негативно впливають на процес навчання. Тренеру необхідне знання предмету навчання й уміння пояснити його іншим у спосіб, що є доступним і цікавим для слухачів, сприяє утриманню їхньої уваги протягом тривалого часу.

На уроках-тренінгах використовують різні *методи* (вербальні, візуальні, фільми та відеопрезентації тощо) та *форми навчання* (лекції, міні-лекції, презентації, колективні презентації, мозковий штурм, аналіз ситуаційних вправ, аналіз критичних випадків, рольові ігри, групова дискусія, ділові ігри, малювання, тестування, захист проєктів, вправи та ін.).

Обираючи методи та форми викладання, враховують:

- рівень знань учасників з визначеної теми;
- навчальні засоби, підкріплюючі матеріал, що буде викладатися;
- склад учасників групи (інтерактивні форми вважаються ефективнішими, якщо задіяно менше осіб);
- ресурси, в тому числі часу і простору (розподіл на підгрупи потребує більше часу і простору, ніж робота з групою);
- умови приміщення (фіксоване розташування робочих місць ускладнює пересування і зміну конфігурації).

V. ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ ТА ЗАХИСТУ

МАТЕРІАЛІВ ПРАКТИКИ

Підсумки виробничої практики в загальноосвітніх школах підводяться шляхом складання звіту студентами про виконання завдань програми. У письмовому звіті мають знайти відображення відомості про виконання студентом усіх розділів програми практики. Звіт з практики студент захищає при комісії, склад якої призначається завідувачем відповідної кафедри.

До складу комісії входять керівник практики від інституту, завідувач відповідної кафедри, викладачі-методисти, які проводять заняття з дисциплін спеціалізації. При оцінюванні роботи студента враховується також характеристика, яка видана керівником бази практики. Загальна оцінка (диференційована) вноситься в заліково-екзаменаційну відомість і в залікову книжку студента за підписом членів комісії. Студентам, які не виконали програму практики, отримали негативний відгук про роботу, чи незадовільну оцінку при складанні заліку з практики, може бути надана можливість проходження практики повторно за умов, зазначених вищим навчальним закладом. Коли студент повторно отримав негативну оцінку з практики в комісії, вирішується питання про його відрахування з вишу. Оцінка студента за практику враховується стипендіальною комісією при визначенні розміру стипендії разом з його оцінками за результатом підсумкового контролю.

Перелік звітної документації:

1. Титульний аркуш матеріалів практики (Додаток А).
2. Характеристика на студента-практиканта (підписують керівник бази практики та вчитель-методист, підписи яких засвідчуються печаткою).
3. Звіт про проходження практики (вимоги див. нижче).
4. Щоденник обліку роботи з виробничої практики.
5. Графік проведення залікових занять (Додаток В).
6. Матеріали проведених залікових занять (двох занять за вибором: міні-лекція з психології, профорієнтаційне за-

няття, профілактичне заняття, психокорекційне заняття з елементами психологічного тренінгу, арт-терапії, ігрової терапії тощо).

7. Психолого-педагогічна характеристика (на учня, клас) та протоколи результатів психодіагностичних обстежень (для практичних психологів).

Вимоги до оформлення звітних документів

Звітна документація виробничої практики виконується на листках формату А-4 і подається на кафедру в папці. Кожен документ повинен починатися з титульної сторінки, на якій зазначається прізвище та ім'я студента, група, назва документа, час та місце проведення заходу. Звітна документація обов'язково повинна мати перелік всіх документів (див.нижче) із зазначеними сторінками.

Керівник-методист здійснює попереднє оцінювання матеріалів практики. Остаточна оцінка виставляється ним після їх захисту та з урахуванням характеристики на студента з бази практики.

До захисту матеріалів практики допускаються студенти, які виконали завдання програми практики та вчасно оформили звітну документацію (оформлення входить в час проходження практики). Захист матеріалів практики проходить на кафедрі і планується впродовж тижня після завершення практики.

Таблиця 2

Розподіл балів для оцінювання виробничої практики магістрів в загальноосвітніх закладах (спеціалізація – практична психологія)

п/п №	Види звітної роботи	Розподіл максимальної кількості балів (100 б.)
-------	---------------------	--

1.	Щоденник обліку роботи з виробничої практики	15 балів
2.	Проведення залікових заходів (двох занять за вибором)	по 15 балів (у сумі – 30 балів)
3.	Психодіагностика з результатами та протоколами обстежень	15 балів
4.	Психолого-педагогічна характеристика (на учня, клас)	по 5 балів (10 б.)
5.	Звіт про проходження практики	10 балів
6.	Оформлення та захист матеріалів практики	по 10 балів (20 б.)

Додаток А

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ “ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА”
ПЕДАГОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ

Кафедра теорії та методики початкової освіти

МАТЕРІАЛИ

**ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ
В ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ЗАКЛАД**
магістранта _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

Інститутський керівник практики _____

Викладач психології _____

База виробничої практики: _____

Термін проходження виробничої практики:

з _____ 201_ р. до _____ 201_ р.

м. Івано-Франківськ–201_

Додаток Б

ЗВІТ

про виробничу практику в загальноосвітніх закладах
магістранта Педагогічного інституту
ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені
Василя Стефаника”

_____ (прізвище, ім'я, по батькові студента-практиканта)

в ЗОШ № _____

за період з _____ 201_ р. до _____ 201_ р.

Дата _____

Підпис студента-практиканта _____

Вчитель (практичний психолог)

_____ (підпис) _____ (прізвище, ініціали)

Керівник практики

_____ (підпис) _____ (прізвище, ініціали)

Звіт студента-практиканта (орієнтовна схема)

1. Оцінка організації практики; загальна характеристика матеріальної бази школи. Узагальнення змісту навчально-виховної роботи вчителя того класу, де працював студент-практикант та практичного психолога.
2. Опис проходження виробничої практики. Інформація про виконану роботу (проведення залікових заходів (уроків), індивідуальна робота з обдарованими учнями, а також учнями, схильними до девіантної поведінки; виконання практичних завдань, науково-дослідна робота тощо).
3. Виконання індивідуального плану виробничої практики (опис огріхів, відхилень, що мали місце під час проходження практики, особливості роботи з учнями, соціально-комунікативна взаємодія з батьками, іншими учителями школи, адміністрацією, креативна діяльність студента).
4. Основні навчально-виховні завдання, які вирішувались у період практики. Форми, які були включені в систему навчально-виховної роботи.
5. Реалізація на практиці особистісно зорієнтованого підходу до школярів.
6. Виявлення ефективності навчально-виховної роботи.
7. Уміння і навички навчально-виховної роботи, набуті у процесі практики.
8. Аналіз методичної роботи, проведеної студентом-практикантом у класі. Вивчення та використання кращого досвіду вчителів (наведення конкретних прикладів), опис інновації, що впроваджена в школі.
9. Проведення роботи з батьками, зокрема з питань підвищення рівня їхньої педагогічної культури (теми виступів).
10. Науково-дослідна робота студента.
11. Аналіз навчально-виховного процесу в класі (з погляду студента).
12. Загальні висновки про практику, її значення у професійному становленні педагога та практичного психолога. Пропозиції щодо вдосконалення змісту та організації практики в загальноосвітніх закладах.

Додаток В

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА»
ПЕДАГОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ

Кафедра теорії та методики початкової освіти

ЩОДЕННИК
обліку роботи
з виробничої практики в
загальноосвітніх закладах

магістранта _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

м. Івано-Франківськ -201__

Спостереження і проведення навчально-виховної роботи

1 тиждень практики	<i>Дата</i>	<i>Повсякденна навчально-виховна робота та її аналіз</i>
	« <u> </u> » Понеділок	
	« <u> </u> » Вівторок	
	« <u> </u> » Середа	
	« <u> </u> » Четвер	
	« <u> </u> » П'ятниця	
2 тиждень практики	<i>Дата</i>	<i>Повсякденна навчально-виховна робота та її аналіз</i>
	« <u> </u> » Понеділок	
	« <u> </u> » Вівторок	
	« <u> </u> » Середа	
	« <u> </u> » Четвер	
	« <u> </u> » П'ятниця	
3	<i>Дата</i>	<i>Повсякденна навчально-виховна</i>

		<i>робота та її аналіз</i>
	« <u> </u> » Понеділок	
	« <u> </u> » Вівторок	
	« <u> </u> » Середа	
	« <u> </u> » Четвер	
	« <u> </u> » П'ятниця	

Додаток Д

Таблиця Д.1

Графік проведення залікових заходів (уроків)

№ з/п	Назва заходу	Дата проведення	Оцінка	Підпис вчителя (психолога)	Підпис керівника-методиста
1.					
2.					
3.					
5.					
6.					
7.					
8.					
9.					
10.					

Додаток Ж

Мої враження від виробничої практики
Побажання від студентів 2016 р. – студентам 2017 р.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамова Г.С. Практическая психология / Г. С. Абрамова. – Екатеринбург : Деловая книга, 1998. – 360с..
2. Беляева С. Я. Дитячі негаразди: лікуємо з любов'ю / С. Я Беляева. – К. : Ред. загальнопед. Газет, 2013. – 112 с.
3. Бігма Н. М. Уроки-тренінги як засіб активізації навчальної діяльності учнів: посібник [Електронний ресурс] / уклад. Н. М. Бігма. – Дніпропетровськ, 2013. – 36 с. Режим доступу : <http://doktor-ua.com/literatura/7616/index.html>
4. Бондаренко О. Ф. Психологічна допомога особистості: навч. посіб. для студ. вузів / О. Ф. Бондаренко. – Х. : Фоліо, 1996. – 128 с.
5. Васьківська С. В. Основи психологічного консультування: навч. посіб. / С. В. Васьківська. – К. : Четверта хвиля, 2004. – 256 с.
6. Власова В. І. Педагогічна психологія : навч. посіб. / В. І. Власова. – К. : В-во «Либідь», 2005. – 400 с.
7. Демченко І. І. Психокорекційна практика в закладах освіти : навч.-метод. посібн. для студ. напряму підготовки 6.010102 Початкова освіта, додаткової спеціальності 6.030103 Практична психологія / уклад. Ірина Іванівна Демченко. – Умань : Візаві, 2012. – 77 с.
8. Заняття психолога з малятами / Упоряд. Т. Гончаренко. – К. : Вид. дім «Шкіл. Світ» : Вид. Л. Галіцина, 2005. – 128 с.
9. Концептуальні засади і методи глибинної психокорекції: підготовка психолога-практика : навч. пос. / Т. С. Яценко, Б. Б. Іваненко, С. М. Аврамченко та ін. / за ред. Т. С. Яценко. – К. : Вища школа, 2008. – 342 с.
10. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості [Текст] / Г. С. Костюк / За ред. Л. М. Проколієнко. – К. – Радянська школа. – 1989. – 608 с.
11. Кочюнас Р. Психологическое консультирование. Групповая психотерапия / Р. Кочюнас.- М. : Академический Проект ; ОППЛ, 2003. – 464 с..

12. Кузікова С. Б. Теорія і практика вікової психокорекції / С. Б. Кузікова. - Суми : ВТД «Університетська книга», 2008. – 384 с.
13. Кутішенко В. П. Психологія розвитку та вікова психологія: Практикум : навч. посіб. / В. П. Кутішенко, С. О. Ставицька. – К. : Каравела, 2009. – 448 с.
14. Ліщинська О. А. Методика індивідуальної та групової роботи психолога-початківця / О. А.Ліщинська. – Кам'янець-Подільський, 2004.
15. Макарова Л. І. Навчальний тренінг: методика підготовки та проведення / Л. І. Макарова, Л. М. Романкова // Матеріали Всеукраїнського психологічного конгресу.- К., 2010.- 398 с.
16. Максимова Н. Ю. Психологія девіантної поведінки : навч. посібник / Н. Ю. Максимова. – К. : Либідь, 2011. – С. 520.
17. Мамайчук І. І. Діти з розладами поведінки: психологічна допомога / Ірина Мамайчук, Марина Смирнова. – К. : Редакції загальнопедагогічних газет, 2012. – 120 с.
18. Мілютіна Е.С. Психолог-тренер, // Психолог , № 14, 2000. .- 21-26 с.
19. Немов Р. С. Практическая психология: Познание себя : пособие для учащихся / Р. С. Немов. – М. : Гуманит. Изд. Центр ВЛАДОС, 1999. – 320 с.
20. Основи практичної психології / В. Панок, Т. Титаренко, Н. Чепелева на ін. Підручник.- К. : Либідь, 2003. – 536 с.
21. Паркулаб О.Г. Феноменологічний аналіз у віковому екзистенційному консультуванні та його аксіологічні акценти [Електронний ресурс] / О.Г. Паркулаб // Психологія особистості. - № 1 (3), 2012. – С.129-138. Режим доступу до журн. : http://ps.pu.if.ua/2012_3/14Park.pdf
22. Паркулаб О.Г. Недирективна терапія дитячої агресивності / О.Г. Паркулаб // Проблеми загальної та педагогічної психології : [зб.наук.праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка НАПН України / за ред. С.Д. Максименка].– К. : ГНОЗИС, 2013. – Т. ХУ. – Ч.1. – С.224-227.
23. Паркулаб О.Г. Інтеграція гуманістичних психологічних ідей у систему освіти обдарованих дітей [Електронний ресурс] / О.Г. Паркулаб // Вісник Прикарпатського уні-

- верситету : філософські і психологічні науки. - Івано-Франківськ: Вид-во ДВНЗ «Прикарпатський нац. ун-т ім. В.Стефаника», 2014.- Вип.18. – С. 156-161. Режим доступу до журн. file:///C:/Users/lvvvl/Downloads/Vpu_filos_psihol_2014_18_26.pdf
24. Паркулаб О. Психологічний аналіз булінгу як соціально-психологічного явища [Електронний ресурс] : матеріали Круглого столу «Психологічна безпека особистості в умовах суспільно-політичної нестабільності» / О. Паркулаб. – Івано-Франківськ, 2014. – Режим доступу : <http://www.pu.if.ua/depart/SocialPsychology/resource/file/>
 25. Прутченков А.С. Социально-психологический тренинг в школе. 2-е изд.-М.:ЕКСМО-Пресс, 2001-640 с.
 26. Психогимнастика в тренинге / под.ред. Н.Ю. Хряцовой. – СПб. : Речь, Институт Тренинга, 2002. –256 с.
 27. Савчин М. В. Педагогічна психологія / М. В. Савчин. – К. : Академвидав. – 424 с.
 28. Самоукина Н. В. Практический психолог в школе : лекции, консультирование, тренинги / Н. В. Самоукина. – М. : Изд-во Института Психотерапии, 2003. – 244 с.
 29. Т. Ф. Цигульська. Загальна та прикладна психологія : курс лекцій / Т. Ф. Цигульська. – К. : В-во «Наукова думка», 2000. – 188.
 30. Таланов В. Л. Справочник практического психолога / В. Л. Таланов, И. Г. Малкина-Пых. – СПб. : Сова, М. : ЭКСМО, 2003. – 420 с..
 31. Технологія тренінгу / Упор. Главник О., Бевз Г. // За заг.ред. Максименка С. – К.: Главник.-2005.-
 32. Файн С. Ф. Первичная консультация: установление контакта и завоевание доверия / С. Ф. Файн, П. Г. Глассер. – М. : Когнито-центр, 2010. – 240 с.
 33. Цимбалюк І. М. Психологічне консультування та корекція : навч. пос. / І. М. Цимбалюк. – К. : Ваклер, 2007. – 186 с.
 34. Шебанова Г.С. Практический курс «Сприяння своєму зростанню» / Г.С. Шебанова// Практична психологія і соціальна робота. – К.,1999. - №№ 2,3,4.

35. Широкоградюк Лілія. Лихослів'я у шкільному середовищі: профілактика і корекція / Л. Широкоградюк. – К. : Шкільний світ, 2009. – 128 с.
36. Яценко Т.С. Психологічні основи групової психокорекції / Т.С. Яценко.- К.: Либідь, 1996.
37. <http://schoollib.com.ua/psychologiya/3/60.html>
38. http://www.koob.ru/practic_psychology/
39. <http://www.zipsites.ru/psy/psylib/>
40. <http://library.evro-bit.ru>

Методичні вказівки

Л.І. Макарова, О.Г. Паркулаб, О.П. Цюняк

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ЗАКЛАДАХ

Формат видання 60/84 1/16.
Папір офсетний. Гарнітура Time New Roman.
Умовн. друк. арк. 3,75. Наклад 100 прим.
Зам. № 417.

Видавництво «СІМІК»

76000, м. Івано-Франківськ, вул. Т.Цюклера, 9а
Тел.: (0342) 78-91-29, e-mail: symyk@com.if.ua
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єкта видавничої справи серія ІФ № 11 від 27.03.2001 року.

Віддруковано у друкарні видавництва ПП «СІМІК»
м. Івано-Франківськ, вул. Т.Цюклера, 9а
тел.: (0342) 78-91-29.